

Patroni roku 2021

CYPRIAN KAMIL NORWID

(24.09.1821 – 23.05.1883)

poeta, prozaik, dramatopisarz, eseista, grafik, rzeźbiarz, malarz, filozof.

właściwie **Cyprian Ksawery Gerard Walenty Norwid** herbu Topór.

Często uznawany za ostatniego z czterech najważniejszych polskich poetów romantycznych. Wielu historyków literatury uważa jednak taki pogląd za zbyt uproszczenie, zaliczając jego twórczość raczej do klasycyzmu i parnasizmu.

Czteroletniego Cypriana osierociła matka. Wychowywał się u babki Hilarii Sobieskiej. Chętnie podkreślał, że po kądzieli jego przodkiem był król Jan III Sobieski.

Rok 1830 i powstanie listopadowe Norwidowie spędzili w Warszawie. Razem ze starszym bratem Ludwikiem, Cyprian uczył się w warszawskim gimnazjum, przerwał naukę nie ukończywszy piątej klasy i wstąpił do prywatnej szkoły malarskiej.

Nieregularna i przzerwana edukacja Norwida sprawiła, że na dobrą sprawę był samoukiem.

19-letniego debiutanta obwołano największym talentem poetyckim pokolenia i chętnie przyjmowano na warszawskich salonach.

W 1842 uzyskał od władz rosyjskich zezwolenie na wyjazd za granicę w celu "wydoskonalenia się w sztuce rzeźbiarskiej". Wyjechał do Florencji, potem do Rzymu. Podczas podróży po Włoszech narzeczona poety, Kamila, zerwała zaręczyny, a Norwid poznał Marię Kalergis - uczennicę Chopina, która stała się jego wielką nieszczęśliwą miłością. W tym okresie pogorszył się też stan zdrowia Norwida.

Do 1846 poeta podróżował do Berlina, gdzie uczęszczał na wykłady uniwersyteckie i spotkania miejscowej Polonii. Był to dla Norwida okres licznych kontaktów towarzyskich, artystycznych i politycznych. Niestety został aresztowany i zmuszony do wyjazdu z Prus. Udał się do Brukseli. Okres Wiosny Ludów spędził ponownie w Rzymie, gdzie poznał m.in. Mickiewicza i Zygmunta Krasińskiego. W czasie rewolucji w Rzymie w 1848 roku wraz z Zygmuntem Krasińskim bronił zagrożonego papieża Piusa IX.

W latach 1849–1852 mieszkał w Paryżu, gdzie spotkał Juliusza Słowackiego i Fryderyka Chopina, a także zetknął się w salonie Herweghów z Turgieniewem i Aleksandrem Hercenem. Sytuacja Norwida była wówczas trudna zarówno ze względów materialnych, jak i z powodu zawodu miłosnego, nieprzyjaznych recenzji krytyki i nieporozumień na tle politycznym. Poeta publikował w poznańskim *Gońcu Polskim*, ale spotkał się z nieprzychylnymi ocenami. Żył w biedzie, postępowały u niego głuchota i ślepotą.

Próbował zarabiać, rzeźbiąc i rysując, zajmował się również malarstwem oraz grafiką użytkową. Niewiele spośród jego prac zachowało się do naszych czasów, ale są wśród nich świetne autoportrety i ilustracje książkowe.

Trudna sytuacja materialna skłoniły poetę do wyjazdu do Stanów Zjednoczonych w 1852 r. W Ameryce Norwid uprawiał sztukę użytkową, ale dręczyła go samotność i tęsknota za Europą.

W 1854 wrócił do Paryża, gdzie mieszkał do końca życia. Tworzył wiele, ale prawie nic nie udało mu się opublikować. Miesiąc przed wybuchem powstania styczniowego ukazał się w Lipsku jedyny jego tomik poetycki, lecz cenzura nie pozwoliła go rozpowszechnić w zaborze rosyjskim.

W 1877 roku, pozbawiony wszelkich środków do życia, został pensjonariuszem Zakładu św. Kazimierza dla sierot i weteranów na peryferiach Paryża. Zmarł w nędzy i zapomnieniu w przytułku nad ranem 23 maja 1883 r. Pochowany został na cmentarzu Montmorency. Część notatek Norwida po jego śmierci została spalona przez siostry zakonne prowadzące przytułek.

Sława przyszła później. W 1901 roku Zenon Przesmycki (Miriam), krytyk i wydawca, natknął się w wiedeńskiej bibliotece na jego tomik poezji z 1862 roku i zdumiony zapytał: "Jak mógł poeta taki przemiąć bez echa?". Stąd utarło się przekonanie, że Norwid jako twórca został odrzucony przez współczesnych, by być zrozumianym dopiero przez następne pokolenia „późnych wnuków”. Wśród

historyków literatury natomiast trwają spory, na ile był romantykiem, a na ile istotnie wyprzedzał swoją epokę.

Odnalezione dzieła, zwłaszcza cykl wierszy "Vade-mecum", postawiły Norwida obok największych: A. Mickiewicza i J. Słowckiego.

Ziemia z jego grobu została w 2001 r. przewieziona do Polski i umieszczona w Krypcie Wieszców Narodowych w Katedrze na Wawelu.

Przesmycki ocalił rękopisy Norwida i systematycznie zamieszczał jego utwory na łamach redagowanej przez siebie "Chimery" (1901-1907). Przygotował też do publikacji wydania zbiorowe: "Pisma zebrane", "Wszystkie pisma", "Pisma polityczne i filozoficzne". Jego działalność podjęli Stanisław Pigoń i Waław Borowy.

Po II wojnie światowej zasłużonym odkrywcą norwidianów, biografem i komentatorem Norwida był Juliusz Wiktor Gomulicki. Ukoronowaniem jego pracy, zmierzającej do wprowadzenia Norwida, poety, myśliciela, artysty, do narodowej kultury, było krytyczne wydanie w latach 1971–1976 jego "Pism wszystkich". Składają się one z jedenastu tomów zawierających cały dorobek literacki poety wraz z jego listami i reprodukcjami dzieł plastycznych.

CYTATY:

Do kraju tego,
Gdzie kruszynę chleba
Podnoszą z ziemi przez uszanowanie
Do darów Nieba...
Tęskno mi, Panie...

Niewolnicy wszędzie i zawsze
niewolnikami będą -
Daj im skrzydła u ramion,
A zamiatać póją ulice skrzydłami.

Jest w moim Kraju zwyczaj,
że w dzień wigilijny,
Przy wzejściu pierwszej gwiazdy
wieczornej na niebie,
Ludzie gniazda wspólnego łamią chleb biblijny,
Najkliwsze przekazując uczucia w tym chlebie.

Gorzki to chleb jest polskość!

STANISŁAW LEM

(13.09.1921 – 27.03.2006)

pisarz science fiction, filozof, futurolog, krytyk.

Stanisław Lem urodził się we Lwowie. Jego ojciec - Samuel był znanym i cenionym laryngologiem. We wczesnej młodości publikował we lwowskiej prasie poezję i prozę. Matka Stanisława nie miała wyższego wykształcenia, zajmowała się domem. Stanisław był uczniem II Państwowego Gimnazjum im. Karola Szajnochy we Lwowie. Wyniki badań nad inteligencją uczniów przeprowadzone przez ówczesne władze oświatowe wykazały, że był najinteligentniejszym dzieckiem w południowej Polsce. Na początku lata 1939 zdał maturę. Ulubionymi lekturami Lema były w tym czasie utwory Grabińskiego, Umińskiego, Verne'a i H.G. Wellsa. Pragnął studiować na politechnice i zostać uczonym.

Po wybuchu II wojny światowej w zaanektowanym przez Związek Radziecki Lwowie rozpoczął w 1940 studia medyczne na Wydziale Medycznym Uniwersytetu Lwowskiego, wydzielonym następnie w samodzielny Lwowski Instytut Medyczny. Wcześniej próbował dostać się na Politechnikę Lwowską, jednak mimo zdanego egzaminu nie został przyjęty na wymarzone studia ze względu na niewłaściwe w ustroju sowieckim pochodzenie społeczne – powiązania ze średnią burżuazją (rodzina miała dwie kamienice we Lwowie). Wstąpił zatem na medycynę, wykorzystując znajomości ojca, by uniknąć poboru do Armii Czerwonej.

W 1941 roku był zmuszony przerwać naukę.

W lipcu 1945 w ramach akcji repatriacyjnej wraz z całą rodziną wyjechał do Krakowa, tracąc w wyniku wojny cały dobytek. Ojciec Lema, wówczas siedemdziesięcioletni, w celu zdobycia środków do życia zaczął pracować w szpitalu, ponieważ nie mógł prowadzić prywatnej praktyki lekarskiej. Lem przyszedł wtedy z pomocą rodzinie publikując efekty swojej pracy w prasie, nadal jednak nie traktował w tym czasie pisarstwa jako poważnego zajęcia.

Stanisław Lem podjął przerwane studia medyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim i rozpoczął trzeci rok nauki. Po otrzymaniu absolutorium przez miesiąc odbywał obowiązkową praktykę lekarską w szpitalu. Lem postanowił nie składać końcowych egzaminów i w rezultacie nie otrzymał dyplomu lekarskiego. Pobyt na uczelni medycznej dał mu jednakże solidne wykształcenie przyrodnicze i z nauk ścisłych, wykorzystywał to w swojej twórczości.

S. Lem należy do grona najwybitniejszych intelektualistów i najpoczytniejszych współczesnych pisarzy. Osiągnął ogromny sukces wydawniczy nie tylko w kraju, ale także poza jego granicami. Stał się sławny na polu literatury fantastyczno naukowej.

Najbardziej znane jego utwory to: *Astronauci*, *Obłok Magellana*, *Czas neutracony*, *Dzienniki gwiazdowe*, *Solaris*, *Bajki robotów*, *Opowieść o Pilotcie Pirxie*.

O wielkiej popularności pisarza świadczy fakt, iż Międzynarodowa Unia Astronomiczna ochrzciła jego nazwiskiem nowo odkrytą planetoidę, krążącą między Marsem a Jowiszem – *Lem 3836*.

Lem był osobą niezwykle pracowitą. Miał bardzo dobrą pamięć, znał kilka języków, dużo czytał.

Zawsze interesowała go nauka i jej wpływ na życie ludzkie – ona też zajmuje w jego pisarstwie pierwsze miejsce.

Nie związany z kręgami naukowymi był zapraszany na sympozja dotyczące badań nad przestrzenią kosmiczną.

W 1988 roku Stanisław Lem porzucił literaturę fantastyczno naukową i zajął się pisaniem rozpraw filozoficznych oraz felietonów.

Zmarł 27 marca 2006 w szpitalu klinicznym Collegium Medicum UJ w Krakowie, przed ukończeniem 85 lat. 4 kwietnia 2006 zgodnie z jego ostatnią wolą urna z prochami została złożona na cmentarzu Salwatorskim w Krakowie.

